

האהובה שהפכה לאלמנה

בין איכה לשיר השירים

שיר השירים ח יג-יד:

היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמעיני.

ברח דודי ודמה לך לצבי או לעופר האילים על הרי בשמים

ראב"ע, פירוש ב': אמר דודה: כשאת יושבת בגנים שיש בתוך הכרם אל תרימי קולך כי חברים יש לי והם מקשיבים לקולך, ועתה השמיעני ואמרי לי 'ברח דודי' כאילו תחשבי שאני עמהם, שלא יחשדוני שאני עמך בכאן, כאשר אמרת לי בתחילה 'סב דמה לך דודי לצבי או לעופר האילים'.

ר' ישעיהו מטראני: ברח דוד עכשיו על הרי בשמים שהוא במקום היחוד, ושם אשמיעך את קולי ואראה לך את יופי. שבמקום הזה הוא מקום מפורסם שהרבים מצויים בו.

רשב"ם: 'אחותי אהובתי, היושבת ומתנהגת ומטיילת בגנים ופרדסים, חברים ושושבינים אשר בוא עמי מקשיבים ותאיבים לקולך כי הוא ערב, השמיעני קולך בנועם זמירתך וישמעו גם רעיי'.

והיא משיבתו: 'ברח דודי ודמה לך לצבי או לאייל – לרוץ ולטייל על הרי בשמים וגבעת הלבונה, וגם אנכי הלוך אלך עמך ונתחבב שם אני ואתה, ושם שיר אשורר לעורר קול בין שנינו... אבל בפני כל אילו אין לי נכון להשמיע קול כי 'כל כבודה בת מלך פנימה'

עמוס חכם (דעת מקרא): 'ברח לך' -איתי!

זקוביץ יאיר (מקרא לישראל עמ' 142): והרי היא כאומרת לדודה: 'מה לך לעסוק בהבלים, ברח אלי ונתענג באהבים'

ר"י קרא: ברח לך דודי ודמה לך לצבי – לרוץ שם על הרי בשמים לטייל שם, עד אותה שעה 'שיפוח היום' ויתחמם לרוח היום, אז תבוא אלי.

רש"י: ברח דודי -מן הגולה הזאת ופדנו מביניהם. ודמה לך לצבי – למהר הגאולה והשרה שכינתך על הרי בשמים הוא הר המוריה ובית המקדש שיבנה במהרה בימנו אמן

"הפירוש הסביר ביותר הוא שהאישה אכן משלחת את האיש, ואולם היא אינה משלחת אותו משום שאינה חפצה בו, אלא משלחת אותו רק בינתיים, לזמן מסוים... דחייתה של האישה את האיש איננה אפוא דחייה מוחלטת, אלא דחייה לפי שעה... הספר הסתיים הפירוד בכונתו מכוון... אהבה אמתית היא חיפוש מתמיד של האוהבים זה אחרי זה, חוויה מתמשכת שאין לה סוף. הספר הסתיים בציפייה להמשך ההתקשרות בין איש לאישה, משום שזו דרכה של אהבה אמתית. היא לעולם שואפת ליותר, לחיבור גדול יותר, לקשר עמוק יותר... הספר מבקש להעביר לקוראיו את משמעותה של האהבה, שזו דרך שאין לה סוף; שלאהבה האמתית אין גבול. כך הערבה ולא המימוש, נעשית עמוד התווך של הספר" (עסיס, אהבת עולם אהבתך: קריאה חדשה בשיר השירים, עמ' 200-201).

"The Song is, in effect, a poem without beginning or end. Like the Love it celebrates, the Song of Songs strives to be ongoing, never-ending." (J. Cheryl Exum, *Song of Songs: A Commentary*, Louisville, KY: Westminster/John Knox Press, 2005. P.13)

The story of the garden of Eden is a mirror-image of the Song; each is reflected, sees itself as well as its antithesis in the other. Each finds its identity in the other; the garden of Eden is the mythical prototype of that of the Song, which expresses fully its living presence, in the biblical compendium and our literary experience. ... We leave what we love in order to live. (Francis Landy, "Two Versions of Paradise", *Paradoxes of Paradise: Identity and Difference in the Song of Songs*, Sheffield: Almond Press, 1983. p. 268)

"Daringly, the Song describes the lovers as living in 'Paradise Regained' so that Genesis 3 cannot any longer be read but intertextually. Who could still read Gen 3.16 and forget about its reversal in Cant 7.11?" (Andre LaCocque, *Romance She Wrote: A Hermeneutical Essay on Song of Songs*, Harrisburg, Pa: Trinity Press International, 1998. p. 66)

"The oscillations of love are also given renewed expression in this cycle. The Song began with the maiden's desire for presence and intimacy, but concludes with her wish for absence and separation. The compelling force of these shifts cannot be denied. Repeatedly, there is longing for personal presence, though this often ends in loss or withdrawal. Such paradoxes are the inexplicable heartbeat of love. The Song of Songs gives them voice" (Michael Fishbane, *Song of Songs*, The JPS Bible Commentary, 2015)

Desire reigns in the Song, not fulfillment; and in this sense the Song adheres to the biblical worldview. In the Hebrew Bible there is an urgent desire for fulfillment, but by and large – both in the characterization of God, who cannot be incarnated, and in

the representations of humankind – fulfillment is denied." (Pardes Ilana, "Countertraditions in the Bible: A Feminist Approach", Cambridge 1992 p. 126)

"את קולך שמעתי בגן ואירא כי עירום אנוכי"
"היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעיני"

משכני אחרִיך נרוצה הביאני המלך חדריו וגוי (שיר השירים א)
זו היא כנסת ישראל שנמשכה אחר הקב"ה
שנאמר (ירמיה לא) מרחוק ה' נראה לי ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד
אהבה רבה אהבתיך לא נאמר אלא אהבת עולם אהבתיך
שמה תאמר אהבת הקב"ה שלש שנים
או אהבת עשר שנים
או אהבת מאה שנים
לכך נאמר אהבת עולם אהבתיך

לכך נאמר משכני אחרִיך נרוצה הביאני המלך חדריו
משל למלך שהיה יושב על כסאו והיו עבדיו עומדין לפניו
ונתן עיניו במי שהיה אוהבו
תפסו בידו והכניסו בחדרי חדרים שלו
(כך הקב"ה הביא את ישראל לחדרי חדרים)
מה שלא הביא לכל אומה ולשון
לכך נאמר הביאני המלך חדריו.

ד"א הביאני המלך חדריו
כשם שיש להקב"ה חדרי חדרים בתורתו
כך יש להם לתלמידי חכמים לכל אחד ואחד חדרי חדרים בתורתו

תנא דבי אליהו רבה ו

איכה ה כב: כי אם מאוד מאסתנו קצפת עלינו עד מאוד

רש"י: כי אם מאס מאסתנו בשביל שחטאנו, לא היה לך להרבות קצף עד מאוד כאשר קצפת. השיבנו ה' – מפני שמסיים בדברי תוכחה, הוזקק לכפול מקרא שלפניו פעם אחרת, וכן ישעים ותרי עשר וקהלת.

ראב"ע: השיבנו מהרה אלא אם מאסתנו, קצפת עלינו קצף גדול. והישר בעיני להיות כן: כי הנה אם מאסתנו בעווננו, כבר קצפת עלינו יותר מדי. והוא ברחמיו ירחם האומללים, וינחם האבלים, ויעמד השר מיכאל להמליץ טוב על ישראל ובא לציון גואל.

ר' יוסף כספי: כי אם מאוס מאסתנו – ידוע ליודעי העברי, כי מלת "אם" אינה תמיד על דרך המונחת בהקש תנאי, רק לקיים הדבר, ונכון שזאת כמו כן. ואם נכון עם זה יחד שכיוון לעשות בכאן הקש תנאי מתדבק, והיה הקודם: כי אם מאוס מאסתנו, והנמשך: קצפת עלינו עד מאוד. כלומר: כי אם מאסתנו, הנה רב שבענו בוז וקצף מאיתך, וכבר נפרענו מן החוב ודי לנו בזה. והנה לפי זה יהיה זה הסיום נחמה, ואין צריך למנהגינו לחזור "השיבנו ה' אליך"

"For if you have utterly rejected us, and are angry with us beyond measure..."

No "then" clause follows that would complete the if-then construction. Thus, Linafelt concludes that "the book is left opening out into the emptiness of God's nonresponse" (Tod Linafelt, *Surviving Lamentations: Catastrophe, Lament, and Protest in the Afterlife of a Biblical Book*, Chicago: University of Chicago Press, 2000)

ישעיהו נד ו-ח: כי כאשה עזובה ועצובת רוח קראך ה' ואשת נעורים כי תמאס אמר אלוהיך. ברגע קטון עזבתך וברחמים גדולים אקבצך. בשצף קצף הסתרתני פני רגע ממך ובחסד עולם רחמתך אמר גואלך ה'